

RÖPIRAT, NEM ÉRTEKEZÉS

Az itt következő írás nem elsősorban szolid eredményeivel, pozitív megoldásaival kívánja magára vonni a figyelmet. Ilyesmire a higgadt értekezések törekednek. A szerző olyan gondolatok előadására, olyan tételek állítására vállalkozott, amelyek többségükben igazán újaknak, valóban eredetieknek nem nevezhetők, amelyeket a gondolkodástörténet tényeit fölidézve, végeredményben bárki, bár mikor önállóan is végiggondolhat, személyes belátása szerint aktualizálhat, mozgásba hozhat. E sorok íróját sokkal inkább az a bosszúság ösztönözte, hogy a közkeletű ismeretekből következő kézenfekvő belátások kimondására, érvényesítésére többnyire senki nem vállalkozik, hogy a közkinccsé vált tételekre, ismeretekre, nyilván a belőlük fakadó nyugtalanító késztetések miatt a megfelelő pillanatokban általában senki nem emlékszik. Higgadt értekezés helyett ezért lett az alábbi írás egészében az eltompult felejtés, a kényelmes felelősségelhárítás, a konfliktusok előli gyáva kitérés ellen intézett szenvedélyes röpirat.

"Aki haragszik, annak nincs igaza" — idézzük gyakran a bölcsességirodalom ősidőkből ránk hagyományozott megállapítását. És valóban, nem lehet igaza annak, akin a problémákkal való bíbelődés közben indulatai elhatalmasodnak, akinek fejében és szívében az igazság világossága nem képes eloszlatni az indulatok sötét áradatát. De vajon nem lehet-e szenvedélyes az igazságról szenvedélyesen meggyőződött ember is, aki az igazság személyes érvényesítésének elmaradása miatt tiltakozva, tudatosan szítja föl haragját, aki szenvedélyével sötét indulatok helyett az igazság személyes képviselőjének igényét nyilvánítja ki? Mennyire értelmetlen dolog, a szellemet, a spiritualitást tagadó magatartás ez utóbbi esetben rendreutasítóan a jómodor szabályaira utalni, az ilyen föllépésben a civilizált viselkedés normáinak megsértését látni!

Mire számíthat az igazság igényét szenvedélyesen

kinyilvánító ember? A nyárspolgári gyanakvás és sértődékenység fölszítására. De a szellemet véka alá rejteni, a szellemtől való beteges idegenkedést leszerelni egyébként sem lehet, a nyárspolgár gyanakvását és sértődékenységét tökéletesen elhárítani úgysem sikerülhet. Számíthat viszont az igazságigény szenvedélyes kinyilvánítója a szellem fölébresztésére, a kimondatlanságuk miatt dezorientált szellemi késztetések fölszabadítására. És éppen erre van szükség, hiszen a maga elé sosem praktikus célokat állító spiritualitás a gyakorlati célokat kitűző ideológiákkal szemben nem csempészaru: csak napvilágra kerülése, szóhoz jutása esetén léphet működésbe, bármiféle ravasz, óvatos taktikázás a nyárspolgárság malmára hajtja a vizet, a legjobb szándék esetén is a visszájára sül el.

Igaz, e vállalkozás nem kockázatmentes: a szellem kinyilvánítása természetesen bárkit kompromittálhat a szellemet el nem ismerő nyárspolgári világban. A kompromittálódástól való óvakodásnak viszont elkerülhetetlenül szellemi degradálódás az ára. Az emberlét normális arányaihoz tartozó drámai feszültséget szívzaggató melodramává duzzasztani, önmagunkat ijesztgetve katasztrófális lehetőségek rémét földézni azonban megint csak nyárspolgári fantáziára vallana, mert a szellem kinyilvánításának, az igazság személyes képviselőjének a gyakran hangoztatott metafizikai előítéletekkel ellentétben végsősoron nincs semmiféle komoly, valóban komolyan vehető akadálya. Ahogy naivítás volna abban bízunk, hogy spirituális igényeink kielégítésében a természet segítségünkre van, a nyárspolgár kényelemszereteten kívül semmi nem igazolja azt a babonás vélekedést sem, hogy a józan észre hallgatva szellemi késztetéseinket korlátozni kellene, hogy a kiegyensúlyozott emberi létezésnek föltétlenül az efféle szellemi önkorlátozás lenne az ára.

Ez az írás kényszerűségből lett röpirat, attól a kudarcélménytől indítatva, hogy az igazság, az igazságot célba vevő szellem pozitívan, tudományos eszközökkel, a higgadt értekezés tónusában nem közelíthető meg, nem vonható be a róla folytatott beszéd áramába. Ugyanakkor

menetközben kellemes meglepetésként, fölszabadító élményként azt tapasztaltuk, hogy a potenciális partnert minősítő, az igazság érvényesítésére biztató röpirat pusztán azzal, hogy kiemeli az igazságot a róla való elvont elmélkedés köréből, létrehozza az igazságról folytatott beszéd természetes, eleven közegét, megteremti a humán műveltség működésének annyira hiányolt föltételét. Úgy tetszik, sikerült meghaladni azt a kínos dilemmát, amely szerint spirituális kérdésekben vagy mindenki számára érthetően, tudományos nyelven üres, semmitmondó megállapításokat teszünk, vagy pedig tartalmas megállapításokat téve a szellemet, az igazságot nem vállaló, azt megközelíteni képtelen partner számára érthetetlen dolgokról beszélünk. Ezek után úgy látjuk, nincs értelme a csodára várni, vagyis a szellem személyes jellegének, eleven érvényének tudományos, filozófiai bizonyítékait keresni, mint ahogy hasonlóképpen értelmetlen volna az igazság, a szellem működtetésére hivatott humán műveltségről merőben hitetlenül lemondani. Abban bizunk, hogy különösebb szenzációk nélkül csoda történik, az igazság, a szellem nevében megszólított beszédpartner az igazságtól, a szellemtől érintetté válik: hiszen ki is akarna — ha egyszer az elkerülhető — nyárspolgár maradni, vagy — az érveléssel makacsul szembefordulva — egyenesen azzá válni?